

Ірина РЕБРОВА
(Харків, Україна)

**Усна історія в локальних
дослідженнях пам'яті
про нацистську окупацію
(за матеріалами журналів
«Oral History» та «Oral History
Review», 2005 – 2007)**

Усна історія як напрямок досліджень вже довгий час веде плідний діалог з локальною історією; власне, особливо для західної історіографії, усноісторичні проекти є одним з основних інструментів дослідження локальних спільнот (в тому числі community projects) [2; 7; 17]. Саме такий спосіб використання усної історії накладає на дослідника відразу кілька завдань. *По-перше*, він ставить історика перед необхідністю вписувати мікрорівневе дослідження до ширшого контексту із застосуванням узагальнюючих пояснювальних схем, тобто пов'язувати часто унікальні випадки із можливими структурами чи «типовими» явищами. *По-друге*, дослідження локальних спільнот наближає усну історію до «public history» (яка реалізується в роботі історика з пересічними особами з-поза академічного середовища – в музеях, архівах, інституціях з охорони спадщини), тобто уможливорює безпосередню співпрацю, діалог науковця із самими носіями історичного досвіду, які не є професіоналами-істориками. Через цю позицію співпраці відбувається важлива деконструкція владних стосунків між носіями історичного досвіду та науковцем, який у традиційних підходах розглядався як такий, що має виключне право на формулювання «об'єктивного» і «незалежного» від впливу поля знання. Саме ситуація усного інтерв'ю з його інтерсуб'єктивною природою, а також і співпраця із досліджуваними спільнотами в публічному просторі суттєво трансформує розуміння ролі науковця взагалі. Зазначені дослідження є особливо плідними стосовно такої проблеми, як історична (або колективна) пам'ять. На думку Д. Гласберга, «розуміння, які публічні історики (public historians) отримують від співпраці із публікою в різноманітних контекстах, отримуючи “з перших рук” знання про те, як створюється,

інституціоналізується, розповсюджується та сприймається історичне знання, може допомогти оновити історичну професію загалом, у той час як вона протягом останніх років перевизначається професійно та інтелектуально» [8, с.8].

Таким чином, саме глибоке локальне дослідження є особливо цінним для дослідника пам'яті, який отримує можливість зблизька простежити реальне комунікативне створення і перетворення знань про минуле, співвідношення індивідуальних спогадів та колективної пам'яті, конфліктність і боротьбу різних версій минулих подій тощо.

Для історичної пам'яті та самоідентифікації локальних спільнот та окремих груп у Європі і досі залишаються досить значущими події часів Другої світової війни, зокрема нацистської окупації. Отже, нам видається важливим прослідкувати, як в сучасній західній історіографії розглядаються проблеми зв'язку усної історії та локальних досліджень історичної пам'яті, зокрема, про нацистську окупацію. У цьому огляді ми спробуємо простежити основні проблеми, що ставляться у зв'язку з таким поєднанням двох напрямків досліджень, на прикладі нещодавніх публікацій у провідних західних усноїсторичних часописах «*Oral History*» та «*Oral History Review*».

Серед таких найважливіших проблем, які обговорюються західними істориками у зв'язку з усною історією та пам'яттю про окупацію, виділимо наступні:

- проблема вписування нацистської окупації в національний наратив за умови існування «поділених пам'ятей»;
- проблема провини, відповідальності та травми в історичній пам'яті спільнот;
- роль і відповідальність усного історика у дослідженні спільноти;
- усна історія у локальних дослідженнях пам'яті – як вони співвідносяться та якими можуть бути напрямки інтеграції цих двох дослідницьких полів?

Вписування історичної пам'яті про певні події до загальних, монолітних національних історичних наративів вже давно стало предметом критичних досліджень. Особливо виразно проблемність такого вписування виявляється на прикладах «поділених пам'ятей», тобто феномену існування відмінних (а часто і протилежних) версій певних історичних подій в одному суспільстві і навіть одній локальній спільноті. Національні еліти, як правило, розглядають таку ситуацію як проблемну і пов'язують «поділені пам'яті» із існуючими в суспільстві

та потенційно загрозливими для нього соціальними, культурними, політичними поділами й намагаються нівелювати ці відмінності. Однак, створення єдиної, монолітної національної нарації, в тому числі про нацистську окупацію, загрожує виключенням іншого, репресуванням відмінних точок зору та ще більшим посиленням протистояння. Західні дослідники, як видається, на сьогодні вже дійшли згоди стосовно того, що повне узгодження та примирення «поділених пам'ятей» не тільки неможливе, але і небажане, оскільки являє собою природній стан плюралістичного демократичного суспільства, хоча це і не знімає проблеми необхідності подолання історичних травм та взаєморозуміння і примирення різних груп.

Особливо виразно проблема «поділених пам'ятей» проявляється у дослідженнях локальних спільнот (як правило, окремих сіл), які показують, як конкретні історичні події, пережиті спільно певним колом осіб, можуть запам'ятовуватися у різний спосіб [див., серед іншого, 3; 4; 6; 10; 11; 12; 14; 15; 16; 19]. Зокрема, Рікі ван Бьошотен (Riki van Boeschoten) [4] за допомогою усних інтерв'ю досліджує проблему «поділених пам'ятей» на прикладі окремого села Дракея (Drakeia) в Греції. За часів Другої світової війни, у грудні 1943 р., тут відбулася різанина мирних жителів села вояками СС у відповідь на діяльність партизан. І до сьогодні жителі цього села по-різному згадують про ці події: або наголошують провину окупантів та страждання цивільного населення, або покладають провину за різанину на самих партизан, а окупантів подають подібно до всевладних сил природи – які неможливо ні втримати, ні спрогнозувати, ні вмотивувати [4, с.40]. Парадоксально, але в цьому селі, яке активно підтримувало партизан в часи війни, існує дуже сильна традиція згадування про партизан в негативному світлі. Всебічне дослідження життя цієї невеликої спільноти дозволяє з'ясувати, що існування різних версій подій обумовлене не тільки політичними чинниками, як часто вважають дослідники колективної пам'яті. Окрім політичного фактору (засудження партизан часто є проявом правих політичних настроїв), суттєва й соціальна структура громади (бідніші і заможніші по-різному пам'ятають про події), розподіл символічного капіталу (і влади відповідно) серед членів громади та представників місцевої влади, а також і деякі сформовані ще до війни культурні патерни (як-от уявлення про обумовленість будь-яких лих, в тому числі і різанини, порушенням певних релігійних правил та відповідним гнівом божественних сил). Важливою особливістю культури пам'яті тут виступає також наявність поширеного в повосенних офіційних історіографіях багатьох

країн образу «мученицького села» («martyred village») – на кшталт сіл Орадур чи Лідіце. Створення такого образу передбачало, як правило, ігнорування усього складного політичного і соціального контексту подій і акцентування уваги на самій жертвовності та невинності; саме ці «мученицькі села» («martyred villages») в національних історіографіях були покликані репрезентувати цілу націю та її долю в часи окупації, замовчуючи при цьому існування колаборації, провокативний характер дій з боку партизан тощо. Побудова офіційної пам'яті про окупацію за допомогою образу «нації-жертви» було загальним правилом для європейських країн аж до 1990-х рр. Як показує у своєму дослідженні щодо Швейцарії Крістоф Деюнг (Christof Dejung), образ нації-жертви, яка або страждає, або бореться проти окупантів, теж довго домінував у цій країні, незважаючи на існування також і альтернативних пам'ятей, які, однак, не могли артикулюватися публічно [6]. Як і в багатьох інших країнах, суттєвим викликом для такого офіційного образу пам'яті стали бурхливі дебати про Голокост, які у випадку Швейцарії були дебатами про роль швейцарських банків, які під час війни приймали на зберігання кошти, награбовані у жертв геноциду. Навіть така «опосередкована» залученість до здійснення Голокосту викликала дискусії про визнання співвідповідальності цілої нації. На жаль, на нашу думку, в Україні – країні, де безпосередньо відбувалися масові акції знищення – наразі не випадає говорити про значну масштабність дискусій про співвідповідальність за Голокост.

Зауважимо, що в пострадянських країнах акцент на віктимності часто призводить не тільки до міфологізації, але й до уникання питання реальної відповідальності: в Україні як у випадку вшанування пам'яті Голокосту, так і комуністичних репресій, ми спостерігаємо радше акцент на стражданнях самих жертв, однак не на діях конкретних злочинців (за винятком найвищого керівництва, виконавці цих злочинів подаються радше як абстрактні «сили зла», ніж конкретні особи; за цим приховується як небажання визнавати суттєву присутність самих українців серед злочинців, так і намагання перекласти відповідальність на абстрактний «режим»), аби не ставити питання про відповідальність конкретних осіб, які й досі часто посідають керівні посади в країні (див. про цю особливість пам'яті пострадянських країн, напр., у Александра Еткінда [1]). В Україні в межах сучасної офіційної політики історичної пам'яті про війну робляться спроби створити певний «спільний» для всіх наратив, який би об'єднував ворогуючі між собою групи (як-от ветеранів радянської армії та УПА; див. про поразку цих

спроб, зокрема, у Софії Грачової [9]). Девід Блайт (David Blight) описує подібну політику пам'яті у США щодо пам'яті про громадянську війну: з історії страждання, насильства та протистояння створено об'єднавчий наратив: жодна зі сторін не постає як винна чи права, але подія віділому представлена як ще один крок до більшої єдності, прогресу та зміцнення США [3, с.9]. Чи можливе успішне формування подібного «прогресистського» наративу про Другу світову війну в Україні – наразі виглядає сумнівним.

Однак, яку позицію має посісти сам науковець в контексті такого локального дослідження, коли він безпосередньо включається в процес комунікації, в якому створюється і перетворюється пам'ять? Р. Бьоттен ставить це питання навіть більш гостро: чи може історик бути суддею? Слід зазначити, що останнім часом як у студіях пам'яті, так і в усній історії, стає все помітнішим акцент на необхідності саморефлексивності дослідника: в триаді «оповідач – текст інтерв'ю – дослідник (і ширша аудиторія усної історії)» все більше акцентується саме остання складова. На зміну позірній (і недосяжній) об'єктивності історика, його відстороненості і «монополії на знання» приходить вимога критичного аналізу власної позиції дослідника, усвідомлення ним свого впливу на досліджуване поле. Саме така вимога, яка уможлиблює виявлення і аналіз власної заангажованості дослідника, в кінцевому рахунку робить дослідження більш «об'єктивним», ніж коли науковець декларує позірну незаангажованість і безсторонність. Однак, при цьому на дослідника часто покладаються завдання, які він/вона не завжди в змозі виконати. Уявлення про те, що науковець може стати посередником між ворогуючими сторонами та привести до згоди та примирення, на думку Р. Бьоттен, часто є надто оптимістичним: якщо історик займе владну позицію як монополіст на правильну версію подій, на справжнє історичне знання, то тим самим він перекриє інші шляхи порозуміння з минулим для членів цієї спільноти, які відтак змушені прийняти саме версію подій історика-професіонала [4, с.48].

Відмінний погляд на ці проблеми пропонує відомий італійський дослідник Алессандро Портеллі, зокрема, у своїй нещодавній книжці про історію та пам'ять про нацистську різанину мирного населення у Римі, яка теж відбулася як покарання за партизанський напад на поліцейський загін [14]. Цій важливій книзі було присвячено цілий блок дискусійних матеріалів на сторінках «Oral History Review» [3; 10; 12; 15]. А. Портеллі в своїх роботах пропонує складний проект поєднання традиційного дослідження історичних подій із їх усною

історією та пам'яттю про ці події. Після численних (близько 200) інтерв'ю, дослідник також вказує на існування «поділених пам'ятей» і намагається проаналізувати фактори, що спричиняють ці поділи, в широкому політичному, соціальному та культурному контекстах. Він досліджує вплив поширених у суспільстві узагальнюючих наративів, ширших пояснювальних історичних схем, ідеологій на різні способи пам'ятання про певні події, так само як і вплив біографічних траєкторій оповідачів. При цьому він не лише закликає займати активну та самокритичну дослідницьку позицію, яка уможливить чітке застосування певних методологій та саморефлексію над власним науковим текстом. Він також висуває тезу про «інтервенцію» дослідника до самого ходу подій, до циркуляції пам'ятей у спільноті, і цю інтервенцію слід розглядати не як шкідливий чинник, який заважає досліджувати певну спільноту «як вона є», а як додаткову можливість виявити приховані феномени пам'яті, які проявляються тільки як відповідь на цілеспрямовані дії дослідника. Слід розуміти, що будь-яка діяльність науковця (в тому числі і його наукові тексти) є впливом на історичну (соціальну) реальність, і цей вплив не можна не враховувати.

Звідси постає важлива проблема відповідальності – не тільки відповідальності злочинців, які здійснили геноциди чи інші негуманні дії, але і відповідальності історика в процесі дослідження цих злочинів чи інших травматичних подій минулого. А. Портеллі підкреслює обов'язок дослідника чітко визначати свою моральну позицію щодо подій минулого. Досліджуючи різного роду міфи, домисли, творчі трансформації реальних подій у пам'яті жителів Риму, А. Портеллі розглядає їх як цінні джерела, які надають історикові важливі смисли і значення подій минулого, промовляють про їхнє функціонування в сьогоденній спільноті, їхній зв'язок із ідентичностями та культурними практиками суспільства. Однак, італійський дослідник застерігає від того, щоб трактувати всі історичні свідчення як рівнозначні в моральному сенсі. Він вбачає за один зі своїх важливих обов'язків – ствердження того, що «партизани залишаються партизанами, а злочинці – злочинцями» [12, с.21], як і свого вболівання за можливість досягнення історичної істини. Що характерно, А. Портеллі намагається шукати цю істину саме у співпраці зі своїми партнерами по інтерв'ю, маючи на меті поєднання свого голосу із їхніми голосами, а не тільки критичне «препарування» їхніх свідчень. Підтвердженням цього є і наведення повного списку респондентів, яких А. Портеллі поіменував «співавторами» книги [14, с.V-XII].

Обговорювана тут праця А. Портеллі викликала переважно захоплені відгуки серед його колег, і водночас спровокувала цікаві дискусійні виступи. Зокрема, вони стосуються поглядів А. Портеллі на роль усного історика як «примирювача», «організатора переговорів» між групами із суперечливими пам'яттями, «медіатора» між поколіннями. Як влучно зауважує Едвард Ліненталь [12, с.20], у студіях пам'яті набуло розповсюдження уявлення про те, що публічне згадування (вшанування, або ж англ. commemoration) певних раніше замовчуваних і травматичних подій сама по собі є цілющою, реабілітаційною для всього суспільства і особливо – для тих, кому було завдано цієї травми. Е. Ліненталь спростовує це уявлення: самі по собі меморіали чи книжки не зцілюють рани; після травматичних подій людство завжди приречене на постісторію [12, с.20]. Особливо це стосується таких явищ, як геноциди, і насамперед, Голокост: це приклад граничного явища, яке взагалі важко піддається вербалізації, а його жертви і злочинці навряд чи можуть бути цілком «примирені». Також і Паула Гамільтон [10, с.13] зазначає, що, на її думку, «поділені пам'яті» взагалі не мають тенденції з плином часу ставати менш суперечливими і менш непримиреними. За виразом Авішая Маргаліта, «пам'ять дихає помстою так само часто, як і примиренням» [10, с.13]. Як бачимо, робота історика з «поділеними пам'яттями», яка передбачає деконструювання міфів, логічне висвітлення передумов, що призвели до цих поділів, вивчення нюансів конфлікту, і надання голосу раніше пригнобленим чи витісненим з публічного простору групам, зовсім не завжди увінчується примиренням цих груп із їхніми кривдниками. Однак, через цілеспрямовану роботу в цьому напрямку історик може стати одним з учасників такого процесу.

Близькою до обговорюваної вище проблеми ролі історика у «зціленні» колективних травм та узгодженні «поділених пам'ятей» є також і питання про можливість індивідуального «терапевтичного» ефекту діяльності «публічного історика». Йдеться передусім про можливість усного інтерв'ювання у подоланні травматичного досвіду окремої особи – напрямом, що вже має значні напрацювання в західній історіографії. Поза сумнівом, це питання є дуже актуальним у дослідженні пам'яті про такі травматичні події, як нацистська окупація. Слід зазначити, що протягом тривалого часу науковці мали досить оптимістичний погляд на можливість інтерв'ювання з терапевтичною метою – починаючи ще від методик терапії фрейдистського кшталту. Вважалося, що відповідність пережитого досвіду особи, яка розказала біографічну історію, відкриває можливість упорядкування проблемного і травматичного досвіду

в більш-менш чітку лінійну біографічну нарацію про травматичні події минулого. Таке біографічне інтерв'ювання має упорядкувати та «унормувати» досвід особи, зробити його соціально прийнятним, вивести його з репресованого та замовчуваного становища (*див.* виразний приклад такого підходу, наприклад, у Г. Розенталь [18]).

Однак, цей підхід зазнає і суттєвої критики. Зокрема, цікавим в цьому плані видається дослідження Елісон Парр [13], присвячене інтерв'юванню ветеранів війни, які зазнали посттравматичного синдрому. Авторка поставила питання про те, чи справді інтерв'ювання здатне допомогти оповідачеві подолати травматичні спогади? Дійсно, під час інтерв'ювання історик, який володіє спеціальними методиками, може допомогти оповідачеві упорядкувати власний досвід, скласти його в наративний ланцюжок подій, пов'язати ці події причинно-наслідково, надавши значення цим подіям в контексті життя в цілому. Однак, надзвичайно важливим є питання – а що ж відбудеться із цією конструкцією після того, як інтерв'ювання закінчиться? Чи існують гарантії того, що й надалі цей досвід залишиться упорядкованим, осмисленим і прийнятним? Чи не відбудуться надалі (спровоковані спілкуванням в інтерв'ю) ще більш болісні переосмислення життєвої історії в ще гірший бік?

Саме для з'ясування того, як впливає інтерв'ювання на оповідачів постфактум, Е. Парр через 13 років після першого спілкування провела повторні інтерв'ю з кількома новозеландськими ветеранами Другої світової війни, зокрема фокусуючись на тому, як вплинуло обговорення їхнього травматичного досвіду в першому інтерв'юванні на їхнє подальше життя. Незважаючи на те, що оповідачі відзначали позитивний вплив інтерв'ювання на їхнє життя, тим не менше, їхня травма і далі залишалася здебільшого замовчуваною і не стала предметом подальших обговорень в сім'ї чи колі друзів. Крім того, і під час другого інтерв'ювання дослідниця помічала суттєві симптоми травми, захисних реакцій (намагань уникнути безпосередніх звернень до найбільш болючих моментів) тощо. Авторка робить висновок на користь більш поміркованого погляду на можливості поєднання дослідницького інтерв'ювання та терапії: ці дві галузі все ж таки є суттєво відмінними і мають поєднуватися з обережністю, за умови усвідомлення істориком можливих негативних впливів його діяльності.

Варто також зазначити, що обговорюваний тут підхід до травматичних спогадів, який передбачає обов'язкове намагання «розкрити травму» («disclosing trauma»), «витягти її на поверхню», зробити її публічною, часто реалізується і на рівні досліджень колективної пам'яті

у вигляді метафор «репресованої пам'яті», «витісненої пам'яті» тощо. Цей підхід передбачає, що розкриття (чи викриття) замовчуваного минулого, утвердження його у публічному просторі має призвести до зцілення цих травм. Однак, як уже зазначалося вище, такий підхід надто спрощує ситуацію: подолання травм та примирення «конкурентних пам'ятей» не відбудеться автоматично після введення раніше замовчуваного у публічний простір. Крім того, метафора «репресованої пам'яті» виразно відсилає до фрейдистських підходів із їх уявленням про спільні для всіх людей процеси «травматизації», «витіснення» тощо, а також і з їх нав'язливим прагненням відшукати сліди травм у спілкуванні з кожним респондентом. Вживання цієї метафори щодо цілих спільнот людей має також бути свідомим походження цієї риторичної фігури.

Отже, як бачимо, усна історія і дослідження пам'яті є напрямками досліджень, що успішно поєднуються, зокрема у студіях локального характеру. При цьому важливо, що усна історія виступає не тільки методом, інструментом для отримання наративів про те, що «пам'ятають» представники тої чи іншої спільноти. Усна історія ставить перед дослідником пам'яті кілька важливих проблем, зокрема етичних, що стосуються ролі науковця у безпосередньому спілкуванні з носіями історичного досвіду (під час інтерв'ювання). Своєю чергою, студії пам'яті дозволяють поставити усні інтерв'ю в ширший контекст інших репрезентацій минулого, як-от публічних церемоній вшанування подій минулого, монументів, музеїв тощо. Як слушно зазначає П. Гамільтон [10, с.16-18], студії пам'яті дозволяють перейти від окремих наративів до ширших узагальнень; усна історія, зі свого боку, привносить у дослідження пам'яті елемент індивідуальності та конкретної людської діяльності, що дозволяє уникнути абстрактного бачення колективної пам'яті як чогось анонімного, належного усім і водночас нікому конкретно. Застосування усної історії у студіях пам'яті про такі події, як нацистська окупація, уможливує більш нюансоване бачення цих подій, а також і більш відповідальну (в тому числі з моральної точки зору) та саморефлексивну позицію дослідника, який має справу не тільки з процесами чи структурами пам'яті, але і з живими людьми, які і є творцями історії та пам'яті.

Джерела та література

1. *Эткинд А.* Время сравнивать камни. Постреволюционная культура политической скорби в современной России // *Ab Imperio.* – 2004. – № 2: Память репрессированная, вытесненная и потерянная. – с. 77–124.

2. *Allen B., Linwood M.* From Memory to History: Using Oral Sources in Local History Research. – Nashville, 1981. – 172 p.

3. *Blight D. W.* Fossilized Lies: A Reflection on Alessandro Portelli's "The Order Has Been Carried Out" // Oral History Review. – 2005. – Vol. 32. – Issue 1 (Winter/Spring). – Pp. 5–9.

4. *Boeschoten R.* Broken Bonds and Divided Memories: Wartime Massacres Reconsidered in a Comparative Perspective // Oral History. – 2007. – Vol. 35. – Issue 1 (Spring). – Pp. 39–48.

5. *Clapperton J.* The Siege of Leningrad as Sacred Narrative: Conversations with survivors // Oral History. – 2007. – Vol. 35. – Issue 1 (Spring). – Pp. 49–60.

6. *Dejung C.* Dissonant Memories: National Identity, Political Power, and the Commemoration of World War Two in Switzerland // Oral History. – 2007. – Vol. 35. – No. 2. – Pp. 57–66.

7. *Felt T. E.* Researching, Writing, and Publishing Local History. 2nd ed. – Nashville, 1982. – 165 p.

8. *Glassberg D.* Public History and the Study of Memory // The Public Historian. – 1996. – Vol. 18. – № 2 (Spring). – Pp. 7–23.

9. *Grachova S.* 2008. "Unknown Victims": Ethnic-Based Violence of the World War II Era in Ukrainian Politics of History after 2004. Paper presented at the Fourth Annual Danyliw Seminar on Contemporary Ukraine, Chair of Ukrainian Studies, University of Ottawa. [WWW document]. URL <http://www.ukrainianstudies.uottawa.ca/POL3162.html>

10. *Hamilton P.* The Oral Historian as Memorist // Oral History Review. – 2005. – Vol. 32. – Issue 1 (Winter/Spring). – Pp. 11–18.

11. *Koleva D.* Memories of the War and the War of Memories in Post-Communist Bulgaria // Oral History. – 2006. – Vol. 34. – Issue 2. – Pp. 44–55.

12. *Linenthal E. T.* Stories and Bodies: A Personal Reflection on Alessandro Portelli's "The Order Has Been Carried Out" // Oral History Review. – 2005. – Vol. 32. – Issue 1 (Winter/Spring). – Pp. 19–26.

13. *Parr A.* Breaking the Silence: Traumatized War Veterans in Oral History // Oral History. – 2007. – Vol. 35. – Pp. 61–70.

14. *Portelli A.* The Order Has Been Carried Out: History, Memory, and Meaning of Nazi Massacre in Rome. – New York, 2003. – 329 p.

15. *Portelli A.* Response to Commentaries // Oral History Review. – 2005. – Vol. 32. – Issue 1 (Winter/Spring). – Pp. 27–33.

16. *Portelli A.* So Much Depends on a Red Bus, or, Innocent Victims of the Liberating Gun // Oral History. – 2006. – Vol. 34. – Issue 2. – Pp. 29–43.

17. *The Pursuit of Local History: Readings on Theory and Practice* / Ed. by Carol Kammen. – Thousand Oaks, Calif., 1996. – 240 p.

18. *Rosenthal G.* The Healing Effects of Storytelling: On the Conditions of Curative Storytelling in the Context of Research and Counseling // *Qualitative Inquiry*. – 2003. – № 9. – P. 915–933 (укр. переклад: *Розенталь Г.* Цілюща дія розповідання історій: до питання про умови розповідання історій у контексті дослідження та терапії // *Схід/Захід. Історико-культурологічний збірник*. – 2008. – Вип. 11-12: Усна історія в сучасних соціально-гуманітарних студіях: теорія і практика досліджень. – С. 42-58).

Wolford J. B. Review: “The Order Has Been Carried Out: History, Memory, and Meaning of a Nazi Massacre in Rome” by A. Portelli // *Oral History Review*. – 2004. – Vol. 31. – Issue 2_(Summer/Fall). – Pp. 118–120.

Ирина Реброва (Харків, Україна) Усна історія в локальних дослідженнях пам’яті про нацистську окупацію (за матеріалами журналів «Oral History» та «Oral History Review», 2005–2007)

Стаття являє собою проблемний аналіз публікацій, присвячених локальним дослідженням пам’яті про нацистську окупацію, у двох провідних західних усноісторичних журналах («Oral History» та «Oral History Review»). Основну увагу приділено проблемі вписування нацистської окупації в національний наратив за наявності «поділених пам’ятей»; взаємозв’язку між провинною, відповідальністю та травмою в історичній пам’яті суспільства; ролі та відповідальності історика в дослідженні локальних спільнот; можливим напрямкам інтеграції усної історії та локальних досліджень пам’яті.

Ключові слова: нацистська окупація, західні усноісторичні журнали, локальні дослідження, національний наратив

Ирина Реброва (Харьков, Украина) Устная история в локальных исследованиях памяти о нацистской оккупации (по материалам журналов «Oral History» и «Oral History Review», 2005–2007)

Статья представляет собой проблемный анализ публикаций, посвященных локальным исследованиям памяти о нацистской оккупации, в двух ведущих западных усноисторических журналах («Oral History» и «Oral History Review»). Основное внимание уделяется проблеме вписывания нацистской оккупации в национальный нарратив при наличии «разделенных памятей»; взаимосвязям между виной, ответственностью и травмой в исторической памяти общества; роли и ответственности историка в исследовании локальных сообществ; возможным направлениям интеграции устной истории и локальных исследований памяти.

Ключевые слова: нацистская оккупация, западные усноисторические журналы, локальные исследования, национальный нарратив

Iryna Rebrova (*Kharkiv, Ukraine*) **Oral history in the local studies of memories of the nazi occupation (recent publications in “Oral History” and “Oral History Review”, 2005–2007)**

This article presents the analysis of the problem of the publications devoted to local studies of the memories of Nazi occupation in two leading Western oral history journals («Oral History» and «Oral History Review»). The main attention is given to the problem of writing the Nazi occupation into the national narrative while dealing with “divided memories”; to interrelations between guilt, responsibility and trauma in the historical memory of society; to the role and responsibility of a historian while studying the local communities; to the possible directions of an integration of oral history and local memory studies.

Key words: Nazi Occupation, western oral history Journals, local studies, national narrative